

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIK EĞİLİMLERİNİN ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA ALGILARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Esra SİPAHİ¹, Orhan İŞÇAN²

* Bu makale, ikinci yazar danışmanlığında İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında tanımlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Akran Zorbalığı Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma ve Örgütsel Güven Algılarına Etkilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği” isimli doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

1 Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü, esra.sipahi@meb.gov.tr, ORCID: 0000-0002-6495-4378.

2 Prof. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, İşletme Bilgi Yönetimi Bölümü, oiscan@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5349-8218.

Geliş Tarihi: 21.04.2020 Kabul Tarihi: 02.03.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.724355

Öz: Bu araştırma, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel ortaokul düzeyindeki öğrencilerde rastlanan örgütsel yabancılaşma durumlarının akran zorbalık eğilimi ve akran zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi ile etki düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından farklı öğretim programı uygulayan Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak derecelendirilen Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bulunan 5, 6,7 ve 8.sınıf seviyesindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, 353 öğrenciden oluşmaktadır. Bu çalışmada örgütsel yabancılaşma bağımlı, akran zorbalık ise bağımsız değişkenlerdir. Çalışmada, “Akran Zorbalık”, ve “Örgütsel Yabancılaşma” ölçekleri kullanılmış, ölçek puanlarının ilişkisi pearson korelasyon testi ile, bağımlı değişken olan puanların bağımsız değişkenlerden etkilenmesi regresyon testi, ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık göstermesi ise bağımsız gruplar t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Araştırmada; akran zorbalık puanı ile örgütsel yabancılaşma puanları arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu çerçevede, söz konusu davranış durumlarının öğrenci başarıları üzerindeki doğrudan etkisini sorgulamaya yönelik araştırmalar desenlenebilir.

Anahtar Kelimeler: akran zorbalık, örgütsel yabancılaşma, ortaokul, Millî Eğitim Bakanlığı

THE INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PEER BULLYING TENDENCIES ON THE PERCEPTION OF ORGANIZATIONAL ALIENATION: THE CASE OF ANKARA PROVINCE

Abstract:

This research was carried out to investigate the relationship between the peer bullying tendency and peer bullying exposure of organizational alienation situations encountered in the public and private secondary school students of the Ministry of National Education. General survey model was used in the research. In the 2017-2018 academic year, the working universe is 5.6.7 and 8 within the Ankara Provincial Directorate of National Education, which is rated as affiliated to the General Directorate of Basic Education, the General Directorate of Religious Education and the General Directorate of Private Education Institutions, which implements different curricula by the Ministry of National Education. It consists of middle school students at the grade level. The sample of the research consists of 353 students. In this study, organizational alienation is dependent, and peer bullying are independent variables. In the study, "Peer Bullying" and Organizational Alienation scales were used, the relationship between the scale scores was analyzed by pearson correlation test, the dependent variables were affected by independent variables, the regression test and the scale scores differed by demographic variables were analyzed by independent groups t and ANOVA tests. In the study; A weak positive correlation was found between peer bullying scores and organizational alienation scores. In this context, researches can be designed to question the direct effect of these behaviors on student achievements.

Keywords: peer bullying, organizational alienation, secondary school, Ministry of Education

1. Giriş

Zorbalık olarak adlandırılan olgu; bir kimsenin yahut bir grubun fiziksel veya psikolojik açıdan, kendisinden zayıf kimseye yahut gruba karşı yürütüp ortaya koyduğu zarar verici davranış türü ve çoğu zaman da davranışlar serisidir. Özellikle 20. yüzyılda, çağın son çeyreğinden başlayarak zorbalık konusunda gittikçe yükselen bir çizgi algılanmış durumdadır. Bu artış doğal olarak medyaya da yansımış ve böylece araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. Sonuçta da zorbalık ilgili birçok araştırmaya vesile

olmaya başlamıştır (Rigby, 2011:275). Kişiler veya gruplar arasında güç dengesizliği söz konusu ise zorbalık davranışı da oluşabilmektedir. Dolayısıyla anlaşılmaktadır ki, savunmasız bir kimsenin kendisinden daha güçlü bir kimseden psikolojik veya fiziksel birtakım olumsuz davranışlar görmesi onun zorbalığa maruz kalması demektir (Olweus,1994:234) Türkiye’de çocuk ve ergenler arasında gerçekleşen zorbalık davranışlarının nedenleri okul içi ve dışı olarak iki kategori halinde araştırılmıştır. Bu araştırmalar göstermiştir ki, çocuk ve ergenlerde zorbalık olgusu çeşitli olumsuz etkiler bırakmaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında şu görülmektedir: Zorbalık davranışının kültürü, milleti veya coğrafi konumu, gelişim yaşı, kültürel ve bireysel algısı gibi etkenleri ve nitelikleri ne durumda olursa olsun, çocuk ve ergenlerde az veya çok birtakım olumsuz etkiler bırakmaktadır (Gökler, 2009:23)

Akran Zorbalık

Öğrenciler açısından bakıldığında zorbalık çok büyük bir travma demektir. Etkileri kişide bir ömür sürebilmekte ayrıca ciddi anlamda fiziksel ve psikolojik bozukluklara neden olabilmektedir. Zorbalıkla karşılaşan kimi çocuk ve ergenler bu tür bir saldırganlığa karşı ne gibi bir tutum sergileyecekleri konusunda önceden edinilmiş bir bilgiye sahip bulunmamaktadır. Ancak bu durumda onlar kendi geliştirdikleri sağlıksız birtakım yöntemlere başvurmakta veya içinde buldukları duruma karşı duyarsızlaşmakta ve böyle bir tepki ortaya koyabilmektedirler (Özden vd.,2012:266) Özkan ve Çiftçi (2010) herhangi bir zorbalık olayına hiç bulaşmayan, ancak bu tür olayları gözlemlemiş olan öğrencilerin %53’ünün mağdur öğrencilere kendilerini nasıl hissettiklerini sorduğunu, %34’ünün ise bu durumunu mağdur öğrencinin ailesinin ve öğretmenlerine bildirdiğini, %48’inin mağdur öğrenciyi yardımcı olacağını düşündüğü fikirler üretmeye çalıştığını, %25’inin ise zorbalığı engel olmaya çalıştığını ve %22’sinin de mağdur öğrencinin zorbalığın meydana geldiği ortamdan uzaklaşması konusunda kendisine yardımcı olduğunu saptamışlar. Bütün bu sonuçlar dikkate alındığında zorbalığa tanık olan öğrencilerin de zorbalık olaylarından olumsuz yönde etkilendikleri ifade edilebilir (Özkan,2010:576).

Eğitimde Yabancılaşma

Eğitimde yabancılaşmayı incelemek için dikkate alınması gereken en önemli öge öncelikle okuldur. Okul eğitimi bağlamında eğitimde örgütsel yabancılaşma; öğretme ve öğrenme süreçleri ve onun kurumsal alt yapısını oluşturan değer, norm, davranış örüntüleri, sosyal ilişki ve etkileşimlerle bağlantılı bir olgudur. Örgütsel yabancılaşma olgusu, Schulz ve Rubel (2011) tarafından öğrencinin okuldan akademik ve sosyal yönden uzaklaşmasının seviyesi olarak tanımlanmıştır. Sidorkin (2004:251) için örgüte yabancılaşma; bireylerin bilgiden, öğrenmeden, öğrenmeyle ilgili süreçlerden, soğuması, uzaklaşması, bu süreçlerin giderek bireylere anlamsız gelmesi, öğrenmeye ve öğretmeye ilginin azalması, bireyler için eğitimin giderek sıkıcı, monoton ve zevksiz bir etkinlik olması sonucuyla sonuçlanan bir durumdur (Schulz vd.,2011: 286).

Eğitimde örgütsel yabancılaşma bireylerin bilgiden, öğrenmeden, öğrenmeyle ilgili süreçlerden soğuması, uzaklaşması, bu süreçlerin giderek bireylere anlamsız gelmesi, öğrenmeye ve öğretmeye ilginin azalması, eğitimin giderek sıkıcı, monoton ve zevksiz bir etkinlik haline gelmesi, gibi farklı durum ve süreçleri içerir (Pişkin, 2007:43). Örgütsel yabancılaşma sürecinde insan giderek; yaşamının, ilişkilerinin, eylemlerinin öznesi olmaktan çıkarak, bir nesne hâline gelir; makinelerin, örgütlerin, kurumların ve diğer insanların denetimine girer ve dıştan yönlendirilen bir varlığa dönüşür. İster öğretmen olsun isterse öğrenci olsun, yabancılaşma yaşayan bireyler kendini yönetebilme ve anlayabilme güçlükleri yaşamakta; çoğunlukla kendini güçsüz hissetmektedir (Fromm, 1992: 54).

2. Yöntem

2.1. Çalışmanın Modeli

Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve düzenlenebilmesi için genel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Verilerin Analizi

Bu çalışmada örgütsel yabancılaşma bağımlı, akran zorbalık ise bağımsız değişkenlerdir. Çalışmada, “Akran Zorbalık”, ve “Örgütsel Yabancılaşma” ölçekleri kullanılmış, ölçek puanlarının ilişkisi pearson korelasyon testi ile, bağımlı değişken (örgütsel yabancılaşma) olan puanların bağımsız değişkenlerden (akran zorbalık) etkilenmesi regresyon testi, ölçek puanlarının (örgütsel yabancılaşma ve akran zorbalık) demografik değişkenlere göre farklılık göstermesi ise bağımsız gruplar t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara ili 5.6.7 ve 8.sınıf seviyesindeki 249.539 ortaokul öğrencisi çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklemin büyüklüğünü tespit etmek amacıyla Yazıcıoğlu, ve, Erdoğan (2014)'ün bilimsel araştırma kitabında belirtildiği “hedef kitledeki birey sayısı biliniyorsa $n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q$ ” formülü kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü; toplam evren sayısı üzerinden %95 güven aralığında, örneklem hatası 0.05 kabul edilerek;

$n=249539 \cdot 1,962 \cdot 0,50 \cdot 0,50 / 0,052 \cdot (249539-1) + 1,962 \cdot 0,50 \cdot 0,50 = 383$ olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda örneklem Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle ilçelerinde öğrenim gören 383 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır.

Çalışmada, “Akran Zorbalık Ölçeği” Akran zorbalık ölçeği Ayaş ve Pişkin (2007) tarafından geliştirilmiştir, toplam 53 maddeden oluşan AMEM (Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü) in onayladığı 39 maddenin uygulandığı 5'li likert tipinde bir ölçektir. Biri “Zorba Ölçeği” diğeri “Mağdur Ölçeği” olarak adlandırılan ve aynı maddelerin farklı biçimde sorulmasından oluşan paralel iki ölçekten oluşmaktadır. Öğrencilerin zorba ölçeğinde yer alan söz ve eylemleri ne sıklıkla yaptıklarını, mağdur ölçeğinde ise bu söz ve eylemlere ne sıklıkla uğradıklarını işaretlemeleri beklenmektedir. Mağdur öl-

çeğinin güvenilirlik katsayısı 0.93, zorba ölçeğinin ise güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak ölçülmüştür ve her iki alt ölçeğinde güvenilirliği yüksek çıkmıştır.

“Örgütsel Yabancılaşma Ölçeği” ise Şimşek vd. (2015) tarafından geliştirilen, “Anlamsızlık, Güçsüzlük, Kurationsızlık, Sosyal Uzaklık” olmak üzere dört temel bileşeni bulunan ve 19 maddeden oluşan 5’li likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak tespit edilmiş ve güvenilirliği yüksek çıkmıştır. Veri setine ilişkin faktör analizinin yapılmasından önce, verilerde aykırı değerlerin olup olmadığı frekans değerlerinden ve mahalobis uzaklıklarından yararlanılarak saptanmıştır. Bu kapsamda, mahalobis uzaklıkları incelendiğinde 30 gözlem aykırı değer kabul edilmiş ve analizden çıkartılmıştır. Buna düzenlemelerin ardından ortaokul öğrencilerine yönelik 353 anketin değerlendirmeye alınmasına karar verilmiştir. Verilerin aykırı değerlerden temizlenmesinin ardından keşfedici faktör analizi ve cronbach’s alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlemesinden elde edilen bulgular alanyazın taramasıyla elde edilen bulgular ile karşılaştırılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1’de öğrencilerin Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma puanlarının betimleyici istatistikleri görülmektedir.

Tablo 1. Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

n=353	Min.	Maks.	Ort.	ss	%
Akran Zorbalığına Uğrama	39	166	75,90	30,20	45,7
Akran Zorbalığı Yapma	39	112	55,97	15,37	50,0
Anlamsızlık	3	15	6,84	3,05	45,6
Güçsüzlük	6	25	11,96	4,33	47,8
Kurationsızlık	6	26	13,04	4,59	50,2
Sosyal Uzaklık	4	20	9,76	3,98	48,8

Tablo 1’e göre akran zorbalığına uğrama puan ortalaması 75,90, akran zorbalığı yapma puan ortalaması 55,97’dir. Anlamsızlık puan ortalaması 6,84, güçsüzlük puan ortalaması 11,96, kurationsızlık puan ortalaması 13,04, sosyal uzaklık puan ortalaması 9,76’dır.

Tablo 2’de ölçek puanlarının normallik testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2. Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanlarının Normallik Testleri

	İstatistik	P
Akran Zorbalığına Uğrama	0,905	0,000
Akran Zorbalığı Yapma	0,876	0,000
Anlamsızlık	0,932	0,000
Güçsüzlük	0,951	0,000
Kuralsızlık	0,963	0,000
Sosyal Uzaklık	0,954	0,000

Tablo 2’de yer alan shaphiro wilk testi sonucuna göre; ölçek puanları normal dağılım göstermemektedir ($p < 0,05$). Veri setinin geneline ilişkin ayrıca çarpıklık ve basıklık testleri uygulanmıştır.

Tablo 3’te ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık sonuçları görülmektedir.

Tablo 3. Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanlarının Çarpıklık ve Basıklık Testleri

		İstatistik
Akran Zorbalık	Çarpıklık	1,062
	Basıklık	-0,467
Örgütsel Yabancılaşma	Çarpıklık	1,762
	Basıklık	1,834

Çarpıklık ve Basıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Bu kapsamda Tablo 3’te ölçek puanların normal dağılım göstermediği görülmektedir.

Bu bağlamda, çalışmada akran zorbalık ile örgütsel yabancılaşma arasındaki ilişki korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Ölçek puanlarının ilişkisi pearson korelasyon testi ile, bağımlı değişken (örgütsel yabancılaşma) olan puanların bağımsız değişkenlerden (akran zorbalık) etkilenmesi regresyon testi ile analiz edilmiştir. Akran zorbalığın, örgütsel yabancılaşmayı etkilemesi ise, regresyon testi ile analiz edilmiştir. Bu araştırmada, basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu; grup sayısı iki olduğunda t testi, grup sayısı ikiden fazla olduğunda tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 4'te öğrencilerin ölçek puanlarının ilişki testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4. Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanlarının İlişkisi

		Akran Zorbalığına Uğrama	Akran Zorbalığı Yapma	Anlamsızlık	Güçsüzlük	Kuralsızlık	Sosyal Uzaklık
Akran Zorbalığına Uğrama	R	1	,637**	0,035	0,085	0,099	,131*
	P		0,000	0,518	0,111	0,062	0,014
Akran Zorbalığı Yapma	R		1	,145**	,165**	,201**	,239**
	P			0,006	0,002	0,000	0,000
Anlamsızlık	r			1	,676**	,508**	,106*
	p				0,000	0,000	0,047
Güçsüzlük	r				1	,609**	0,095
	p					0,000	0,074
Kuralsızlık	r					1	0,026
	p						0,623
Sosyal Uzaklık	r						1
	p						

** p<0,01 *p<0,05 anlamlı ilişki var, p>0,05 anlamlı ilişki yok

Tablo 4'te yer alan Akran Zorbalık, Örgütsel Yabancılaşma puanlarının ilişkisini belirlemek için Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Korelasyon katsayılarının (r) büyüklüğü, mutlak değer 0.00-0.30 arasında iken düşük; 0.30-0.70 arasında iken orta ve 0.70-1.00 arasında iken yüksek olarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2012). Yapılan Pearson Korelasyon testi sonuçlarına göre;

Akran zorbalığına uğrama puanı ile akran zorbalığı yapma puanı arasında orta kuvvetli pozitif bir ilişki ayrıca sosyal uzaklık puanı arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Akran zorbalığı yapma puanı anlamsızlık, güçsüzlük, kuralsızlık, sosyal uzaklık puanları arasında pozitif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Tablo 5'te öğrencilerin örgütsel yabancılaşma durumlarının akran zorbalık davranış durumundan etkilenmesine ilişkin bulgular görülmektedir.

Tablo 5. Örgütsel Yabancılaşmanın Akran Zorbalıktan Etkilenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayılar			Model		
		B	T	p	F	p	R ²
Anlamsızlık	Sabit	3,145	3,853	0,000	8,250	0,000	0,066
	Akran Zorbalığına Uğrama	-0,010	-1,459	0,146			
	Akran Zorbalığı Yapma	0,033	2,442	0,015			
Güçsüzlük	Sabit	4,224	3,801	0,000	19,221	0,000	0,142
	Akran Zorbalığına Uğrama	-0,005	-0,544	0,587			
	Akran Zorbalığı Yapma	0,033	1,801	0,073			
Kuralsızlık	Sabit	3,097	2,737	0,007	30,722	0,000	0,209
	Akran Zorbalığına Uğrama	-0,007	-0,787	0,432			
	Akran Zorbalığı Yapma	0,044	2,340	0,020			
Sosyal Uzaklık	Sabit	5,661	5,293	0,000	7,444	0,000	0,060
	Akran Zorbalığına Uğrama	-0,005	-0,546	0,585			
	Akran Zorbalığı Yapma	0,065	3,704	0,000			

*p<0,05 anlamlı etki var , p>0,05 anlamlı etki yok

Anlamsızlık boyutunun, akran zorbalığına uğrama, akran “zorbalığı yapma boyutlarından etkilenmesi sonucu anlamlıdır (p<0,05). Akran zorbalığı yapma (B=0,033, p<0,05) anlamsızlık boyutunu pozitif yönde etkilemekte ancak akran zorbalığına uğrama boyutunu etkilememiştir (p>0,05). Anlamsızlık boyutunda yer alan değişimin %7’lik kısmını akran zorbalığı yapma boyutu açıklamaktadır.

Güçsüzlük boyutunun, akran zorbalığına uğrama, akran zorbalığı yapma boyutlarından etkilenmesi sonucu anlamlıdır (p<0,05). Güçsüzlük boyutu akran zorbalığına uğrama ve akran zorbalığı yapma boyutunu etkilememiştir (p>0,05).

Kuralsızlık boyutunun, akran zorbalığına uğrama, akran zorbalığı yapma boyutlarından etkilenmesi sonucu anlamlıdır ($p<0,05$). Akran zorbalığı yapma ($B=0,044$, $p<0,05$) kuralsızlık boyutunu pozitif etkilemekte olup akran zorbalığına uğrama boyutunu etkilememektedir ($p>0,05$). Kuralsızlık boyutuna ait değişimin %21'ini akran zorbalığı yapma boyutu açıklamaktadır.

Sosyal uzaklık boyutunun, akran zorbalığına uğrama ve akran zorbalığı yapma boyutlarından etkilenmesi sonucu anlamlıdır ($p<0,05$). Akran zorbalığı yapma ($B=0,065$, $p<0,05$) sosyal uzaklık boyutunu pozitif yönde etkilemekte ancak akran zorbalığına uğrama boyutunu etkilememiştir ($p>0,05$). Sosyal uzaklık boyutundaki değişimin %6'sını akran zorbalığı yapma açıklamaktadır.

Tablo 6'da öğrencilerin cinsiyetinin akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları açısından karşılaştırma testi bulguları görülmektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Cinsiyetinin Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ort.	ss	t	P
Akran Zorbalığına Uğrama	Erkek	183	78,89	31,39	1,932	0,054
	Kız	170	72,69	28,62		
Akran Zorbalığı Yapma	Erkek	183	56,94	15,87	1,229	0,220
	Kız	170	54,93	14,80		
Anlamsızlık	Erkek	183	6,94	3,17	0,647	0,518
	Kız	170	6,73	2,92		
Güçsüzlük	Erkek	183	12,10	4,37	0,633	0,527
	Kız	170	11,81	4,29		
Kuralsızlık	Erkek	183	13,37	4,49	1,387	0,166
	Kız	170	12,69	4,70		
Sosyal Uzaklık	Erkek	183	9,54	4,10	-1,109	0,268
	Kız	170	10,01	3,86		

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok

Tablo 6'da yer alan cinsiyeti farklı gruplar için yapılan t testi sonuçlarına göre;

Erkek öğrenciler ile kız öğrenciler arasında akran zorbalığı ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 7' de anne eğitim durumu farklı öğrenciler için akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları açısından karşılaştırma testi bulguları görülmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarının Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Anne eğitim durumu	N	Ort.	ss	F	p	İkili Fark
Akran Zorbalığına Uğrama	İlkokul	59	76,90	29,41	1,429	0,213	
	Ortaokul	58	81,57	33,59			
	Ortaöğretim	87	78,44	29,20			
	Önlisans	44	71,43	27,54			
	Lisans	87	70,26	29,40			
	Lisansüstü	18	80,33	34,20			
Akran Zorbalığı Yapma	İlkokul	59	57,95	16,56	3,245	0,007*	5,,6
	Ortaokul	58	60,31	16,42			
	Ortaöğretim	87	56,54	15,63			
	Önlisans	44	52,50	13,93			
	Lisans	87	51,93	11,73			
	Lisansüstü	18	60,78	20,33			
Anlamsızlık	İlkokul	59	7,17	2,95	1,404	0,222	
	Ortaokul	58	6,98	2,95			
	Ortaöğretim	87	7,26	3,32			
	Önlisans	44	6,80	3,19			
	Lisans	87	6,32	2,78			
	Lisansüstü	18	5,83	3,09			

Güçsüzlük	İlkokul	59	11,73	4,08	0,132	0,985
	Ortaokul	58	12,16	4,22		
	Ortaöğretim	87	11,99	4,80		
	Önlisans	44	11,70	4,08		
	Lisans	87	11,98	3,96		
	Lisansüstü	18	12,44	5,75		
Kuralsızlık	İlkokul	59	12,63	4,30	0,681	0,638
	Ortaokul	58	12,91	4,60		
	Ortaöğretim	87	13,68	5,04		
	Önlisans	44	13,18	4,25		
	Lisans	87	12,93	4,43		
	Lisansüstü	18	11,89	5,03		
Sosyal Uzaklık	İlkokul	59	10,85	3,78	1,952	0,085
	Ortaokul	58	9,98	4,11		
	Ortaöğretim	87	10,07	4,21		
	Önlisans	44	9,05	4,07		
	Lisans	87	9,10	3,73		
	Lisansüstü	18	8,94	3,52		

* $p < 0,05$ anlamlı, fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok.

Tablo 7' de yer alan anne eğitim durumu farklı gruplar için yapılan ANOVA testi ve gruplar arasındaki farklılıkları ortaya koymak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; anne eğitim durumu grupları arasında akran zorbalığı yapma puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi lisans mezunu olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken (51,93) lisansüstü mezunu olanların en yüksektir (60,78).

Anne eğitim durumu grupları arasında akran zorbalığına uğrama, örgütsel yabancılaşma puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamaktadır.

Anne eğitim durumu grupları arasında Sosyal Uzaklık puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($F=1,952$, $p<0,05$).

Tablo 8’de baba eğitim durumu farklı öğrenciler için akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları açısından karşılaştırma testi bulguları görülmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarının Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Baba eğitim durumu	N	Ort.	ss	F	p
Akran Zorbalığına Uğrama	İlkokul	25	76,92	29,55	1,447	0,207
	Ortaokul	44	86,43	36,32		
	Ortaöğretim	93	75,43	27,42		
	Önlisans	54	74,70	31,53		
	Lisans	106	72,09	28,89		
	Lisansüstü	31	76,68	30,24		
Akran Zorbalığı Yapma	İlkokul	25	55,60	15,27	3,044	0,011*
	Ortaokul	44	63,93	19,23		
	Ortaöğretim	93	54,97	13,61		
	Önlisans	54	55,94	16,38		
	Lisans	106	53,58	13,95		
	Lisansüstü	31	56,23	14,71		
Anlamsızlık	İlkokul	25	7,24	2,96	0,783	0,562
	Ortaokul	44	7,18	3,17		
	Ortaöğretim	93	6,88	3,15		
	Önlisans	54	7,07	2,93		
	Lisans	106	6,69	3,09		
	Lisansüstü	31	6,00	2,74		

Güçsüzlük	İlkokul	25	11,88	3,93	0,928	0,463
	Ortaokul	44	12,23	4,41		
	Ortaöğretim	93	11,16	4,45		
	Önlisans	54	12,50	4,07		
	Lisans	106	12,20	4,28		
	Lisansüstü	31	12,26	4,78		
Kuralsızlık	İlkokul	25	13,24	4,26	1,599	0,160
	Ortaokul	44	13,34	4,92		
	Ortaöğretim	93	12,20	4,94		
	Önlisans	54	13,50	4,00		
	Lisans	106	13,70	4,58		
	Lisansüstü	31	11,90	4,04		
Sosyal Uzaklık	İlkokul	25	10,72	4,04	1,778	0,117
	Ortaokul	44	11,07	4,31		
	Ortaöğretim	93	9,46	4,22		
	Önlisans	54	9,78	3,73		
	Lisans	106	9,21	3,71		
	Lisansüstü	31	9,90	3,82		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok.

Tablo 8’de yer alan ANOVA testi bulgularına göre; baba eğitim durumu grupları arasında Baba eğitim durumuna ilişkin gruplar arasında akran zorbalığı yapma puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Babası lisans mezunu olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken (53,58) ortaokul mezunu olanların en yüksektir (63,93). Babası ortaokul mezunu olanlar ile ortaöğretim, lisans mezunu olanlar arasında akran zorbalığı yapma puanı bakımından istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmaktadır.

Baba eğitim durumu grupları arasında akran zorbalığına uğrama, örgütsel yabancılaşma puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 9’ da öğrenim görülen sınıfı farklı öğrenciler için akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından karşılaştırma testi görülmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Sınıfının Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Sınıf	n	Ort.	ss	F	p
Akran Zorbalığına Uğrama	5	116	75,37	27,47	1,527	0,207
	6	82	71,56	34,18		
	7	79	75,59	28,39		
	8	76	81,72	31,13		
Akran Zorbalığı Yapma	5	116	58,64	16,43	6,504	0,000*
	6	82	49,63	12,98		
	7	79	57,43	15,23		
	8	76	57,22	14,60		
Anlamsızlık	5	116	6,83	3,22	3,618	0,013*
	6	82	6,20	2,80		
	7	79	7,72	3,05		
	8	76	6,63	2,89		
Güçsüzlük	5	116	11,54	4,35	1,196	0,311
	6	82	11,62	3,72		
	7	79	12,53	4,31		
	8	76	12,36	4,89		
Kuralsızlık	5	116	12,67	4,72	1,319	0,268
	6	82	12,62	3,93		
	7	79	13,23	4,41		
	8	76	13,86	5,18		
Sosyal Uzaklık	5	116	10,79	4,38	4,809	0,003*
	6	82	8,85	3,62		
	7	79	9,14	3,46		
	8	76	9,82	3,95		

*p<0,05 anlamlı, fark var, p>0,05 anlamlı fark yok.

Tablo 9' da ANOVA testi bulgularına göre; sınıf grupları arasında akran zorbalığına uğrama puanı açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır. 6. sınıftakilerin akran zorbalığına uğrama düzeyi en düşük iken (49,63) 5. sınıftakilerin en yüksektir (58,64). 5 ve 6. sınıflar, 6. sınıflar ile 7 ve 8. sınıflar arasında akran zorbalığına uğrama puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Sınıf grupları arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır. 6. sınıftakilerin anlamsızlık düzeyi en düşük iken (6,20) 7. sınıftakilerin en yüksektir (7,72). 6. sınıflar ile 7. sınıflar arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Sınıf grupları arasında sosyal uzaklık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. 6. sınıftakilerin sosyal uzaklık düzeyi en düşük iken (8,85) 5. sınıftakilerin en yüksektir (10,79). 5. sınıflar ile 6 ve 7. sınıflar arasında sosyal uzaklık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Sınıf grupları arasında akran zorbalığına uğrama, güçsüzlük, kuralsızlık puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 10'da ağırlık not ortalaması farklı öğrenciler için akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından karşılaştırma testi görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Ağırlıklı Not Ortalamasının Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Ağırlıklı not ortalaması	N	Ort.	Ss	F	p
Akran Zorbalığına Uğrama	50 altı	7	90,43	39,15	9,207	0,000*
	50-69	41	97,00	34,44		
	70-84	99	75,02	27,04		
	85 ve üzeri	206	71,64	28,74		
Akran Zorbalığı Yapma	50 altı	7	76,00	13,84	14,567	0,000*
	50-69	41	66,32	20,75		
	70-84	99	56,76	15,37		
	85 ve üzeri	206	52,85	12,57		
Anlamsızlık	50 altı	7	7,14	2,54	5,817	0,001*
	50-69	41	8,66	2,62		
	70-84	99	6,63	3,07		
	85 ve üzeri	206	6,57	3,03		
Güçsüzlük	50 altı	7	13,71	3,15	6,205	0,000*
	50-69	41	14,51	4,18		
	70-84	99	11,63	4,49		
	85 ve üzeri	206	11,55	4,15		
Kuralsızlık	50 altı	7	17,14	3,29	10,108	0,000*
	50-69	41	16,15	4,87		
	70-84	99	12,59	4,68		
	85 ve üzeri	206	12,50	4,24		
Sosyal Uzaklık	50 altı	7	12,43	6,73	1,935	0,124
	50-69	41	10,34	4,55		
	70-84	99	10,01	4,31		
	85 ve üzeri	206	9,44	3,55		

*p<0,05 anlamlı, fark var, p>0,05 anlamlı fark yok.

Tablo 10'da yer alan ağırlıklı not ortalaması farklı gruplara ilişkin yapılan ANOVA testine ait sonuçlara göre; ağırlıklı not ortalaması grupları arasında akran zorbalığına uğrama puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların akran zorbalığına uğrama düzeyi en düşük iken (71,64) 50-69 olanların en yüksektir (112,95). Not ortalaması 50-69 olanlar ile 70,84 olanlar, 85 ve üzeri olanlar arasında akran zorbalığına uğrama puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Ağırlıklı not ortalaması grupları arasında akran zorbalığı yapma puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken (52,85) 50 altı olanların en yüksektir (76,00). Not ortalaması 50 altı olanlar, 50-69 olanlar ile 85 ve üzeri olanlar arasında akran zorbalığı yapma puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Ağırlıklı not ortalaması grupları arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların anlamsızlık düzeyi en düşük iken (6,57) 50-69 olanların en yüksektir (8,66). Not ortalaması 50-69 olanlar ile 70-84, 85 ve üzeri olanlar arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Ağırlıklı not ortalaması grupları arasında güçsüzlük puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların güçsüzlük düzeyi en düşük iken (11,55) 50-69 olanların en yüksektir (14,51). Not ortalaması 50-69 olanlar ile 70-84, 85 ve üzeri olanlar arasında güçsüzlük puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Ağırlıklı not ortalaması grupları arasında kuralsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların kuralsızlık düzeyi en düşük iken (12,50) 50 altı olanların en yüksektir (14,51). Not ortalaması 50 altı olanlar ile 70-84, 85 ve üzeri olanlar, 50-69 olanlar ile 70-84, 85 ve üzeri olanlar arasında kuralsızlık puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ağırlıklı not ortalaması grupları arasında sosyal uzaklık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Tablo 11'de öğrencilerin yaşının akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından karşılaştırma testi görülmektedir.

Tablo 11. Öğrencilerin Yaşının Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

	Yaş	N	Ort.	Ss	F	p
Akran Zorbalığına Uğrama	10	24	70,00	26,82	1,414	0,229
	11	85	76,35	27,15		
	12	90	72,02	34,11		
	13	80	75,75	28,56		
	14 ve üzeri	74	82,19	30,87		
Akran Zorbalığı Yapma	10	24	55,42	18,46	4,511	0,001*
	11	85	59,34	15,79		
	12	90	50,41	13,65		
	13	80	57,20	15,18		
	14 ve üzeri	74	57,72	14,59		
Anlamsızlık	10	24	6,83	3,24	2,640	0,034*
	11	85	6,82	3,22		
	12	90	6,21	2,85		
	13	80	7,70	2,96		
	14 ve üzeri	74	6,69	2,98		
Güçsüzlük	10	24	11,67	4,52	1,117	0,348
	11	85	11,55	4,62		
	12	90	11,51	3,46		
	13	80	12,69	4,54		
	14 ve üzeri	74	12,27	4,64		
Kuralsızlık	10	24	12,21	4,96	1,319	0,262
	11	85	12,56	4,60		
	12	90	12,82	4,06		
	13	80	13,14	4,38		
	14 ve üzeri	74	14,01	5,23		
Sosyal Uzaklık	10	24	10,92	4,94	4,941	0,001*
	11	85	11,07	4,34		
	12	90	8,69	3,42		
	13	80	9,28	3,47		
	14 ve üzeri	74	9,72	3,97		

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok.

Tablo 11’de ANOVA testi bulgularına göre; yaş grupları arasında, akran zorbalığı yapma puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. 13 yaşındakilerin akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken (95,13) 14 yaş ve üzeri olanların en yüksektir (110,68). 12 yaşında olanlar ile 11,13, 14 yaş ve üzeri olanlar arasında akran zorbalığı yapma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Yaş grupları arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. 12 yaşındakilerin Anlamsızlık düzeyi en düşük iken (6,21) 14 yaş ve üzeri olanların en yüksektir (7,70). 12 yaşında olanlar ile 13 yaşında olanlar arasında anlamsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Yaş grupları arasında sosyal uzaklık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. 12 yaşındakilerin sosyal uzaklık düzeyi en düşük iken (8,69) 11 yaşında olanların en yüksektir (11,07). 11 yaşında olanlar ile 12, 13 yaşında olanlar arasında sosyal uzaklık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Yaş grupları arasında akran zorbalığına uğrama, güçsüzlük ve kuralsızlık puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 12’de aylık ortalama hane geliri farklı öğrenciler için akran zorbalık ve örgütsel yabancılaşma puanları açısından karşılaştırma testi görülmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin Aylık Ortalama Hane Gelirinin Akran Zorbalık ve Örgütsel Yabancılaşma Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Aylık ortalama hane geliri		n	Ort.	ss	F	p
Akran Zorbalığına Uğrama	1500'den az	19	86,53	32,98	1,235	0,292
	1500-2499	64	80,08	30,31		
	2500-3499	60	78,38	30,29		
	3500-4499	45	71,31	28,14		
	4500-5500	54	73,83	29,04		
	5500'den fazla	111	73,21	30,81		
Akran Zorbalığı Yapma	1500'den az	19	60,68	18,29	4,909	0,000*
	1500-2499	64	63,03	18,26		
	2500-3499	60	57,17	15,35		
	3500-4499	45	52,93	11,77		
	4500-5500	54	52,76	13,22		
	5500'den fazla	111	53,24	13,96		
Anlamsızlık	1500'den az	19	7,05	3,39	1,347	0,244
	1500-2499	64	6,70	3,12		
	2500-3499	60	7,43	2,78		
	3500-4499	45	7,29	3,09		
	4500-5500	54	6,94	3,00		
	5500'den fazla	111	6,32	3,08		
Güçsüzlük	1500'den az	19	12,84	5,41	1,404	0,222
	1500-2499	64	10,92	4,23		
	2500-3499	60	12,53	4,31		
	3500-4499	45	12,44	5,00		
	4500-5500	54	12,37	3,59		
	5500'den fazla	111	11,69	4,20		
Kuralsızlık	1500'den az	19	13,74	4,38	1,578	0,165
	1500-2499	64	12,06	4,52		
	2500-3499	60	13,67	4,93		
	3500-4499	45	14,20	5,12		
	4500-5500	54	12,89	3,97		
	5500'den fazla	111	12,75	4,48		
Sosyal Uzaklık	1500'den az	19	10,47	4,50	2,570	0,027*
	1500-2499	64	10,66	4,09		
	2500-3499	60	10,60	4,45		
	3500-4499	45	9,76	4,13		
	4500-5500	54	9,35	3,67		
	5500'den fazla	111	8,87	3,49		

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok.

Tablo 12’de yer alan aylık ortalama hane geliri farklı olan gruplara yönelik yapılan ANOVA testi bulgularına göre; ortalama aylık ortalama hane gelir düzeyleri arasında akran zorbalığı yapma değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre; ortalama aylık hane geliri 500-5500 TL arasında olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken (52,76), ortalama aylık hane geliri 1500-2499 TL arasında olanların en yüksektir (63,03). Ortalama aylık hane geliri 1500-2499 TL arasında olanlar ile 3500-4499, 4500-5500, 5500 TL’den fazla olanlar arasında ise akran zorbalığı yapma değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Ortalama aylık hane gelir düzeyleri arasında sosyal uzaklık değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre; ortalama aylık hane geliri 5500 TL’den fazla olan katılımcıların sosyal uzaklık düzeyi en düşük iken (8,87), ortalama aylık hane geliri 1500-2499 TL arasında olanların en yüksektir (10,66). Ortalama aylık hane geliri 1500-2499 TL olanlar ile 5500 TL’den fazla olanlar arasında sosyal uzaklık değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Ortalama aylık hane gelir grupları arasında akran zorbalığına uğrama, anlamsızlık, kuralsızlık, güçsüzlük puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada yapılan analizler neticesinde elde edilen, Akran zorbalığı davranışlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu anlamda çalışmadan elde edilen sonuçların, literatürde yer alan çalışmalar ile aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre yabancılaşma ölçümleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan çalışma sonuçları bu yönüyle çalışmadan elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Katılımcıların annelerinin eğitim durumları ile akran zorbalığı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Annesi lisans mezunu olan öğrencilerin akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken, annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerin akran zorbalığı yapma düzeyi en yüksektir. Anne eğitim durumu grupları arasında akran zorbalığına uğrama ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Baba eğitim durumu grupları ile akran zorbalığı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Baba eğitim durumu grupları arasında akran zorbalığına uğrama ve örgütsel yabancılaşma puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen öğrencilerin daha çok akran zorbalığı eğilimi göstermesi ve daha çok akran zorbalığına maruz kalması noktasında bir fikir birliği olsa da değişen yaşam şartları nedeniyle sosyoekonomik durumun zorbalık yaşantıları üzerindeki etkisinin de değiştiğini saptayan çalışmalar literatürde

“baba eğitimi ve akran zorbalığı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu” ve “örgüte yabancılaşmanın baba eğitim durumuna göre, okuma yazma bilmeyenlerin çocukların yabancılaşma ölçümlerinin en yüksek olduğu” yönündedir. Literatürde yer alan çalışmaların aksine bu bulgu ile çalışmadan elde edilen sonuçların uyumlu olmadığı görülmüştür. Örgüte yabancılaşmanın baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığını saptamıştır. Literatürde yer alan çalışma sonuçları bu yönüyle çalışmayı desteklemektedir.

Sınıf grupları arasında akran zorbalığına uğrama, anlamsızlık, sosyal uzaklık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. 6. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığına uğrama ve sosyal uzaklık düzeyleri en düşük iken, 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığına uğrama ve sosyal uzaklık düzeyleri en yüksektir. 6. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin anlamsızlık düzeyi en düşük iken, 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin anlamsızlık düzeyi en yüksektir. Sınıf grupları arasında akran zorbalığına uğrama, güçsüzlük, kuralsızlık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Literatürde yer alan çalışmalardan farklı olarak, çalışmadan elde edilen sonuçların bu yönüyle uyumlu olmadığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç; ağırlıklı not ortalaması grupları arasında akran zorbalığına uğrama, akran zorbalığı yapma, anlamsızlık, güçsüzlük, kuralsızlık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiş olmasıdır. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların akran zorbalığı yapma, kuralsızlık düzeyleri en düşük iken, 50 altı olanların en yüksektir. Not ortalaması 85 ve üzeri olanların akran zorbalığına uğrama, anlamsızlık ve güçsüzlük düzeyleri en düşük iken, 50-69 olanların en yüksektir.

Yaş grupları arasında akran zorbalığı yapma, anlamsızlık, sosyal uzaklık puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. 13 yaşındaki öğrencilerin akran zorbalığı yapma düzeyleri en düşük iken, 14 yaş ve üzeri olanların en yüksektir. 12 yaşındakilerin anlamsızlık düzeyi en düşük iken, 14 yaş ve üzeri olanların en yüksektir. 12 yaşındakilerin sosyal uzaklık düzeyi en düşük iken, 11 yaşında olanların en yüksektir. Yaş grupları arasında akran zorbalığına uğrama, güçsüzlük, kuralsızlık puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu; aylık ortalama hane gelir grupları arasında, akran zorbalığı yapma, sosyal uzaklık puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiş olmasıdır. 4500-5500 TL hane geliri olanların akran zorbalığı yapma seviyesi en düşük iken, 1500-2499 TL hane geliri olanların en yüksek düzeydedir. 5500 TL'den fazla hane geliri olanların sosyal uzaklık seviyesi en düşük iken, 1500-2499 TL hane geliri olanların en yüksek düzeydedir. Aylık ortalama hane gelirine ilişkin gruplar arasında akran zorbalığına uğrama, anlamsızlık, kuralsızlık, güçsüzlük puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Literatürde yer alan çalışma sonuçları ile bu çalışmadan elde edilen sonuçların bu yönüyle uyumlu olduğu görülmüştür.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde araştırmannın devamı niteliğinde yapılacak olan diğer araştırmalara yönelik şu hususlar önerilebilir:

Resmî ve özel ortaokul düzeyindeki öğrencilerde rastlanan; öğrencilerin örgütsel yabancılaşma durumlarının, akran zorbalığı eğilimi ve akran zorbalığına maruz kalma durumları arasındaki ilişkileri incelenmiş ve etki düzeylerinin nasıl olduğuna ilişkin davranışlara odaklanılmıştır. Bu çerçevede, dolaylı etkilerin de olduğu sonuçlarına ulaşıldığından, söz konusu davranış durumlarının öğrenci başarıları üzerindeki doğrudan etkisini sorgulamaya dönük araştırmalar desenlenebilir.

Sınıftaki öğrencilerin akran zorbalık davranış durumlarının, öğrenci başarısı üzerindeki doğrudan etkisi dikkate alındığında, okul yönetiminin Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak sınıf içerisindeki öğretim uygulamalarına dahil olmasını engelleyen nedenlerin derinlemesine analizi için nitel bir çalışma yürütülebilir.

Yapılan bu araştırmannın sınırlıklarından birisi, 2017-2018 eğitim öğretim yılında resmi ve özel ortaokul düzeyindeki öğrenci verilerinin kullanılması olarak gösterilebilir. Bu kapsamda, benzer çalışmanın birkaç yılı içine alacak verilerle yapılması önerilebilir.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde, uygulamaya yönelik de şu hususlar önerilebilir:

Yapılan bu araştırma, demografik değişkenler ile akran zorbalık arasında dolaylı etkinin olduğuna ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Görülen dolaylı ilişkiye, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma sıklığının yol açması durumu, Millî Eğitim Bakanlığının öğrenciler, öğretmenler ve veliler üzerinde yapacağı etkinin önemli olduğu ve teknolojiyi etkin kullanma eğitimlerinin güçlendirilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Başka bir deyişle, yöneticinin okulun tüm bileşenlerini ve değişkenlerini dikkate alacak biçimde güvenlik faaliyetleri yürütmesi gerekmektedir. Bununla beraber, okulun akademik hedeflerinin belirlenmesinde öğrenci, öğretmen ve veli ile birlikte çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilere yönelik hedef belirleme faaliyetlerinden önce öğrencilerin akran zorbalık davranış eğilimleri konusunda kendilerini tanımaları ve yapmış oldukları davranışları kabul etmeleri önemle ele alınmalıdır. Okul yönetimi ise öğrencilerin söz konusu davranışları yapma nedenlerini belirlemeye dönük çalışmalar yapmalı, olumsuz davranış nedenlerini en alt seviyeye indirgeyecek alt yapıyı oluşturma ve olumlu davranışları destekleme görevini üstlenmelidir.

Okuldaki zorbalık davranışları sadece mağdurun değil, okulun tümünün problemi olup Türkiye'ye uygun olarak müdahale programları geliştirilmeli ve program tüm okulu, aileyi ve toplumu kapsamalıdır. Konunun önemi ve gerekli müdahaleler tartışılmalı ayrıca politika üretme aşamalarında sağlık, eğitim ve psikoloji alanlarından uzmanlar ortaklaşa çalışmalıdırlar.

Zorbalık gösteren öğrenciler okul ortamında tespit edilerek, sosyal destek alıp almama durumları okul ve aile tarafından değerlendirilmelidir. Bu nedenle psikolojik danışma ve rehberlik servisleri tarafından, anne ve babaların katılacağı sosyal destek eğitim programları düzenlenebilir.

Akran zorbalığına maruz kalmanın diğer yönü ise akran zorbalığı yapan çocukların varlığıdır. Bu konuda öğretmen ve yöneticilere yönelik çalışmalarla bu durum azaltılabilir. Özellikle okul ortamında yöneticilerin, öğrencilerin enerjilerini iyi taraflara yönlendirecek etkinlikler düzenlemeleri ve okuldaki yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapmaları, okullarda görülen akran zorbalığı davranışlarını azaltabilir. Ayrıca zorba gruptaki bu öğrencilere öfke denetimi çalışmaları da uygulanabilir.

Örgüte karşı yabancılaşma yaşayan öğrencilerin bu duygusunu azaltmak amacıyla, öğrencilerin okulla ilgili alınacak kararlarda, katılımını sağlayacak etkinlikler düzenlenebilir. Sınıf başkanlığı, okul temsilcisi gibi sorumluluk ve görevler verilerek okul ile olan bağları arttırılabilir. Okul içi yapılması planlanan çalışmalarda öğrencilerin de görüşlerinin alınması örgütsel yabancılaşmayı azaltacaktır.

Aile eğitiminin çocuğun okula karşı geliştireceği tutumda belirleyici rol oynaması nedeniyle, okul aile işbirliğini kuvvetlendirici faaliyetlere yer verilmesi, çocukların örgüte yabancılaşmalarını azaltıcı bir etkiye sahip olabilir. Okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olumsuz koşulları asgari düzeye indirerek öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre, kendilerini ders dışında ifade edebilecekleri etkinliklere yer verilmesi ile okula bağlılık duygusunun artması sağlanabilir.

Eğitim programları düzenlenerek ailelerin çocuklarının eğitimlerine daha fazla ilgi göstermeleri ve okulu bırakmayı düşünen çocukları varsa onları bu düşüncelerinden uzaklaştırmaları sağlanarak okula olan bağlılıkları arttırılabilir.

Öğrencilerin okula devamlılığının sağlanabilmesi için devam takip uygulamaları geliştirilebilir. Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencilerin okula bağlılığının artmasında rehberlik hizmetleri, eğitsel kulüp çalışmaları, akran öğreticiliği, alternatif okul programları gibi önleme yöntemleri uygulanabilir.

Kaynakça

- FROMM E. (1992). Marx'ın İnsan Anlayışı. (çev. Kaan H. Ökten), Arıtan Yayınevi, İstanbul.
- GÖKLER Rıza, "Okullarda Akran Zorbalığı (2009), *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), s. 511-537.
- OLWEUS D. (2003). "A Profile of Bullying at School", *Educational Leadership*, 60, 12-17.
- ÖZKAN Y., Çiftçi E. (2010). "Peer bullying in primary schools in low socio-economic level", *Elementary Education Online*, 9(2), 576-586.

- PİŞKİN M. ve Ayas T. (2011). "Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk Formu", *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1-12.
- RIGBY K. (2011). What Can Schools Do About Cases of Bullying? *Pastoral Care in Education*, 29(4): 273–285.
- SCHULZ L., Rubel De. J. (2011). "A Phenomenology of Alienation in High School: The experiences of Five Male Non-Completers", *Professional School Counseling*, 14(5), 286–298.
- SIDORKIN M. A. (2004). In the Event of Learning: Alienation and Participative Thinking in Education, *Educational Theory*, 54(3): 251–262.
- ŞİMŞEK H. ve Akdemir Ö. (2015). «Üniversite Öğrencilerinde Örgütsel Yabancılaşma», *Current Research in Education*, , 1(1), 1-12.
- TABACHNICK, B. G. and Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. Boston, Pearson.
- ÜNİRİ Ö. Ş. ve Tanıdır C. (2012). «Evaluation of Internet Addiction in A Group of High School Students: A Cross-Sectional Study», *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24(4), 265-272.
- YAZICIOĞLU Y., Erdoğan S., SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014.